

СПОЖИВАННЯ ТА ЗАОЩАДЖЕННЯ – ОСНОВНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ РІВНЯ ДОХОДІВ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

*Г.М. Македон, аспірант**

Проаналізовано основні концепції, що визначають фактори формування споживання та заощадження. Показано вплив суб'єктивних факторів на прикладі Карпатського економічного району. Розглянуто відмінності у споживанні населення села і міста.

Споживання, заощадження, дохід, гранична схильність до споживання, гранична схильність до заощадження.

На формування рівня доходів в сільській місцевості впливає споживання та заощадження. Правильний розподіл даних категорій позитивно впливає на розвиток економічного відтворення, зокрема і на добробут домогосподарств сільської місцевості. Споживчий характер залежить від ряду об'єктивних і суб'єктивних факторів. Основною групою, звичайно, є економічні, хоча в умовах ринкової економіки вплив інших груп факторів помітно зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах глобалізаційних процесів увагу дослідників привертають проблеми споживання і заощадження в сучасних економіках – як розвинених, так і трансформаційних. Це питання, що потребує особливої уваги і постійного дослідження. У сучасній вітчизняній і зарубіжній економічній літературі питання споживання й економічного розвитку є об'єктом наукового інтересу сучасних учених, та, незважаючи на це, потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати вплив рівня доходів на формування споживання та заощадження домогосподарств, дослідити причини відмінностей у характері споживання населення міста і сільської місцевості.

Виклад основного матеріалу. Аналіз характеру споживання домашніх господарств передбачає виявлення співвідношення доходу і витрат на споживання і заощадження з майном суб'єкта і мотивації домашніх господарств при прийнятті рішень про формування обсягів поточного споживання і заощадження. Відповідь на питання про мотивацію споживчого вибору впливає з концептуальних уявлень про функціонування економіки і характеру поведінки економічних суб'єктів.

У класичній концепції розмір споживання залежить від поточного використовуваного доходу, що відповідає поточному бюджетному обмеженню, яке подане у вигляді: $Y - T = C + S$. Тобто домашні господарства розглядають заощадження як відкладене споживання, намагаючись максимізувати обсяг споживання в довгостроковому періоді [8].

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор М.П. Талавири

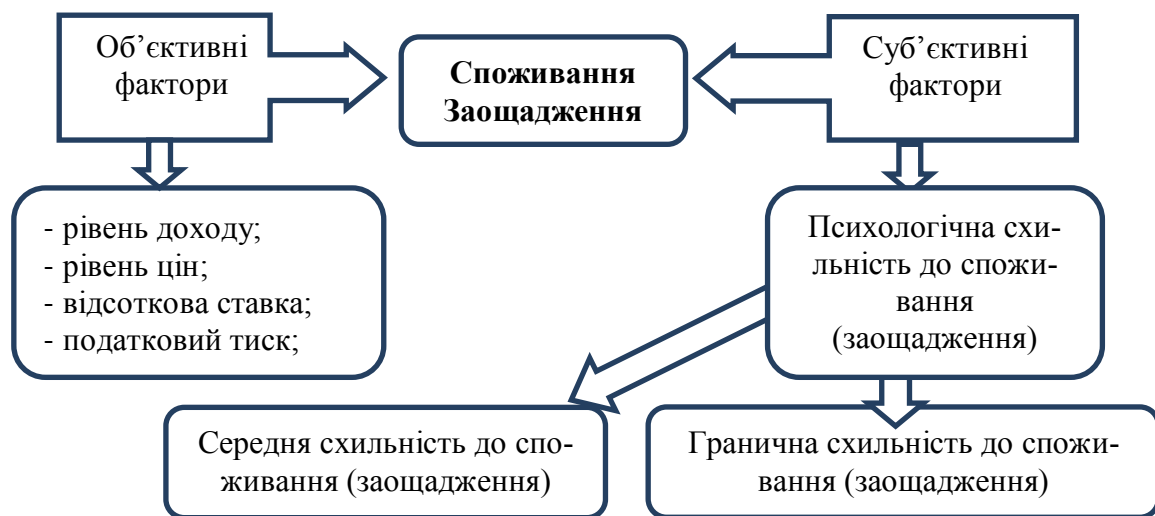
У неокласичній концепції заощадження розглядаються як «відкладене споживання», оскільки передбачається, що суб'єкт протягом свого життя споживає усі свої доходи. Розмір майна в поточному періоді визначається заощадженнями, зробленими в попередньому періоді. Тому перед суб'єктом стоїть задача оптимального розподілу поточного доходу між споживанням і заощадженням.

У кейнсіанській концепції розподіл доходу на споживання і заощадження залежить від переваг споживача: традицій, світогляду, суспільних установок тощо, тобто від чинників суб'єктивного характеру. Кейнс зазначав, що люди схильні, як правило, збільшувати своє споживання зі зростанням доходу, але меншою мірою, ніж зростають доходи.

«Феномен» Кузнеця показав, що на початку ХХ століття норма споживання фактично не тільки не убувала, але навіть трохи зростає [9].

Основними факторами, що впливають на споживання, а, відповідно, і на заощадження, є економічні (рис.1).

У період сучасної ринкової економіки розмір середньої норми споживання незначно коливається біля певної константи. У зв'язку з глобалізацією економіки та інформатизацією суспільства, вплив на споживання і заощадження здійснюють додаткові фактори – соціальні, інформаційні, тенденції моди і т.д. Тому пропонуємо такі визначення.

Основні фактори, що впливають на розмір споживання та заощадження

Споживання – використання частини доходу для задоволення потреб матеріальними і духовними благами. Заощадження – частина доходів населення, яка залишається після сплати обов'язкових платежів, не використовується на поточне споживання і призначається для задоволення потреб у майбутньому [4].

Основним фактором, що визначає розмір і співвідношення споживання і заощадження, є дохід (табл.1).

1. Споживання та заощадження у Карпатському економічному районі у 2011 році

(у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)

Області	Показники					
	C	C'	\bar{C}	S	S'	\bar{S}
Львівська	3227,67	0,87	0,94	196,61	0,13	0,06
Закарпатська	3701,85	0,80	0,89	457,08	0,20	0,11
Івано-Франківська	3184,89	0,80	0,91	288,80	0,20	0,09
Чернівецька	3057,37	0,97	0,88	399,23	0,03	0,12
Україна	3118,33	0,92	0,90	337,68	0,08	0,10

Високе значення граничної схильності до споживання в Україні свідчить, у першу чергу, про тривале недоспоживання більшої частини населення, оскільки саме витрати малозабезпечених верств населення найбільш чутливі до зміни доходу [6, 10]. Для порівняння: в інших країнах середня схильність до споживання становить: Канада – 0,9; Велика Британія – 0,89; Франція – 0,88; Нідерланди та Німеччина – 0,87; Японія – 0,86; Італія – 0,84, що є наближеним до значень по Україні [1, 2]. Гранична схильність до заощадження Карпатського економічного району майже в цілому вища, ніж в Україні, за винятком Чернівецької області, тоді як середня є найнижчою у Львівській області. «Споживчий кошик» в Україні у 2011 році становив 470 грн, що є значно заниженим показником відповідно до фактичного рівня споживання.

У цілому Україна характеризується абсолютно нерівномірним споживанням. У нас є острівки надспоживання, особливо в столиці і мегаполісах. Та абсолютно протилежним є характер споживання в сільській місцевості. Частка витрат на непродовольчі товари в сільській місцевості є стабільно нижчою, ніж у міській. Водночас, стаття інших витрат, куди входять витрати на утримання підсобного господарства, вища більш ніж удвічі (табл.2).

Споживчі витрати в місті в середньому вищі, ніж у селі, в 1,4 раза. Наприклад, у Казахстані частка витрат на продовольчі витрати в 2011 році становила 47,9% у місті і 49,7% – на селі, тобто навпаки, витрати в місті були в 1,1 раза меншими [7]. У Російській Федерації частка витрат на продовольчі товари становить всього 34,6%, у Латвії – 32,8%.

Домогосподарства сільської місцевості схильні до заощадження більше, ніж міської. Заощадження сільських домогосподарств у 2011 році були в 1,4 раза вищі по відношенню до доходу. Окрім того, рівень заощаджень в селі 2011 року, порівняно з 2000, збільшився в 1,6 раза, водночас, у місті лише в 1,4 раза. Причини такої тенденції – у наявності особистих підсобних домогосподарств, які значною мірою забезпечують продовольчі потреби. Хоча їх частка в сукупних ресурсах в 2011 році, порівняно з 2000, зменшилася в 2,9 раза. До того ж, частка грошових доходів у структурі сукупних ресурсів домогосподарств сільської місцевості зростає в 1,5 раза (з 54,% до 82,7%). Цей аналіз дозволяє спрогнозувати, що за таких темпів у 2025 році рівень грошових доходів домогосподарств сільської місцевості дорівнюватиме рівню доходів міської. Ці тенденції демон-

струють і активну підтримку села як реалізацію державної програми розвитку села до 2015 року [3].

2. Споживчі витрати населення та їх структура залежно від типу місцевості за 2000, 2011 роки

(у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)

Споживчі витрати в середньому на душу, грн.						
	Всього	У тому числі				
		Продовольчі товари	Непродовольчі товари та послуги	Грошова допомога родичам, друзям та іншим особам	Інші витрати	
Місто 2000	457,6	295,2	137,7	6,9	17,8	
2011	3388,8	1877,4	1250,5	91,5	169,4	
Село 2000	329,6	188,5	86,7	8,6	45,8	
2011	2532,2	1233,2	830,5	124,1	344,4	
Структура споживчих витрат, %						
Місто 2000	100	64,5	30,1	1,5	3,9	
2011	100	55,4	36,9	2,7	5,0	
Село 2000	100	57,2	26,3	2,6	13,9	
2011	100	48,7	32,8	4,9	13,6	

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті дослідження виявлено, що суб'єктивними факторами, які впливають на рівень споживання та заощадження, є гранична та середня схильність до споживання (заощадження). Значення середньої схильності до споживання в цілому знаходиться на рівні світових показників, хоча частка витрат на продовольчі витрати значно перевищує світові. Виявлено, що схильність до заощадження домогосподарств сільської місцевості значно перевищує міські, що супроводжується зростанням частки грошових доходів. Тобто, подальші дослідження споживання та заощадження є актуальними й потребують детальнішого вивчення.

Список літератури

1. Mark A. Zupan, Edgar K. Browning. Microeconomics: Theory & Applications, 11th Edition.– 2012.
2. OECD Economic Outlook, Volume 2009. – Issue 2. – OECD, 2009.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року».
4. Наказ Державного комітету статистики України «Про затвердження Класифікації індивідуального споживання за цілями» (КІЦЦ) (Класифікація, розд.2) 29.12.2007 № 480.
5. Статистичний щорічник України за 2011 рік. – К : Август Трейд. – 2012. – С. 559.
6. Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств Львівської області у 2008–2011 роках». – Львів. – 2012. – С. 74.

7. Аналитическая работа «Мониторинг потребления и доходов населения в Республике Казахстан». – Астана. – 2012. – 37 с.

8. Небава М.І. Теорія макроекономіки : навч. посібник / М.І. Небава. – К. : Слово, 2003. – 535 с.

9. Смирнов О.Ю. Заощадження населення України в контексті сучасних теорій економічного зростання / О.Ю. Смирнов // Економічні науки : наукові праці. – Т. 64. – Вип. 51. – С. 33–39.

10. Талавирия М.П. Макроекономіка : навч. посіб. / М.П. Талавирия, Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова. – Ніжин : Міланік. – 2010. – 560 с.

Проанализированы основные концепции, определяющие факторы формирования потребления и сбережения. Показано влияние субъективных факторов на примере Карпатского экономического района. Рассмотрены различия в потреблении населения села и города.

Потребление, сбережения, доход, предельная склонность к потреблению, предельная склонность к сбережению.

The paper analyzes the basic concepts that define the factors of formation of consumption and saving. The influence of subjective factors on the example of the Carpathian economic region. Consider the differences in the consumption of villages and towns.

Consumption, saving, income, the marginal propensity to consume, marginal propensity to save.